

A munkaerő-piaci polarizáció és a munkahely minősége a válság idején: Európai Munkakörfigyelő 2013

Összefoglaló

Bevezetés

A munkahelyteremtés aranykorában, a 2008-ban kezdődő nagy recesszió előtt az európai munkaerőpiacokon közel 30 millió új munkahely jött létre. Ezt követően a piacok ötmillió munkahelyet veszítettek el, és az ismét gyorsan növekvő munkanélküliség az 1990-es évek vége óta nem volt ilyen magas. Ez a második éves Európai Munkakörfigyelő jelentés tagállami és európai szinten részletesen megvizsgálja a foglalkoztatás közelmúltbeli változásait. Az elemzés három külön időszakot ölel fel:

- a recessziót megelőző foglalkoztatásbővülés időszaka (1995–2007);
- a nagy recesszió időszaka (2008–2010);
- a megrekedt fellendülés időszaka (2011–2012).

„Munkahelyalapú” megközelítést használunk a foglalkoztatás mennyiségi (hány munkahelyet teremtettek és szüntettek meg) és minőségi (milyen típusú munkahelyeket) változásainak mérésére.

Szakpolitikai háttér

Az EU-nak az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedésre irányuló „Európa 2020” stratégiája kötelezettséget vállal a magas szintű foglalkoztatás és termelékenység előmozdítására. Ez a korábbi lisszaboni stratégia céljainak – több és jobb munkahely – ismételt középpontba állítását jelenti. Több munkahelyre van szükség a nem rövidülő munkanélküli sorok problémájának kezeléséhez, amely egyes tagállamokban immár olyan mértéket ölt, amely komoly veszélyt jelent a szociális békére és a fenntartható gazdasági növekedésre. Európának ugyanakkor jobb, termelékenyebb munkahelyekre van szüksége,

amennyiben ismét javítani kívánja polgári életszínvonalát egy bővülő, integrált globális gazdaságban.

Az Európai Bizottság „Út a munkahelyteremtő fellendülés felé” című 2012. évi közleménye meghatározta azokat az ágazatokat, ahol a legvalószínűbb a foglalkoztatás növekedése – az egészségügyi szolgáltatások, az információs és kommunikációs technológiák, a személyi és háztartási szolgáltatások –, valamint az ígéretes, de nehezen definiálható „zöld munkahelyek” kategóriáját. A jelentésben alkalmazott munkahelyalapú megközelítés naprakész adatokat biztosít a foglalkoztatási szintekkel és a munkahelyek minőségével kapcsolatban mind a növekedő, mind a hanyatló ágazatokban és foglalkozásokban.

A módszer egy munkát egy adott ágazathoz tartozó adott foglalkozásként határoz meg (az ISCO jelöli a foglalkozást és a NACE az ágazatot), és ez alapján jellemzi a foglalkoztatás változásait az egyes tagállamokban, valamint az EU egészében. A munkahelyeknek a fizetés, az iskolai végzettség vagy a munkahely minőségének átfogóbb, többdimenziójú indexei szerint történő rangsorolása minőségi dimenziót is ad az elemzésnek.

A munkahelyalapú megközelítést elsőként a Nobel-díjas Joseph Stiglitz alkalmazta az 1990-es években az Amerikai Egyesült Államokban, majd később Erik Olin Wright és Rachel Dwyer fejlesztette tovább. A korábbi amerikai munka során megfogalmazott kérdés – a foglalkoztatás növekedése a munkahely minőségének rovására érhető el? – az idők során árnyaltabbá vált. A munkahelyalapú megközelítést különösen annak mérésére használják, hogy milyen

mértékben polarizálódnak a fejlett gazdaságok foglalkoztatási struktúrái, „zsugorodnak” vagy „tűnnek el” közepesen fizetett munkahelyek, vagy történik felértékelés (növekszik a magas képzettséget igénylő, magasan fizetett munkahelyek száma) összhangban a „készségigényes technológiai változásokkal” kapcsolatos előrejelzésekkel.

Fő megállapítások

- A foglalkoztatás romlása Európában a recesszió során a bérszerkezet polarizációjához vezetett. A legtöbb munkahely a közepesen fizetett gyártó- és építőipari ágazatokban szűnt meg. Noha az előző időszakban (1995–2007) is megfigyelhető volt némi polarizáció, az sokkal kevésbé volt hangsúlyos. Ellensúlyozta továbbá egy sokkal jelentősebb strukturális felértékelés.
- A válság nemcsak a polarizációt erősítette a legtöbb országban, hanem jelentősen csökkentette a strukturális változások Európán belüli sokféleségét is. Míg az expanzió során különböző minták jellemezték az európai intézményi családokat (polarizáció a kontinentális Európában, felértékelés az északi országokban és a közepesen fizetett munkahelyek terjedése délen), addig a válság során a legtöbb országban egyfajta polarizáció történt.
- 2011 és 2012 között a foglalkoztatás változását kevésbé a polarizáció, és inkább a magasan fizetett munkahelyek számának növekedése jellemezte, a közepesen fizetett munkahelyek kevésbé, és az alacsonyan fizetett munkahelyek jobban érzékelhető csökkenésével. Az ellenállóbb munkaerőpiaccal rendelkező országokban a foglalkoztatási szerkezetet hangsúlyosabb felértékelés jellemezte, míg a foglalkoztatás folyamatos visszaesését tapasztaló országokban tovább folytatódott a polarizáció.
- A munkahelyek polarizációja még a recesszió során is leginkább a bérszerkezetre korlátozódott. Ha a munkahelyeket az átlagos képzettségi szint vagy nem anyagi természetű minőségi jellemzők szerint osztályozzuk, a strukturális változások 1995 óta szinte az összes uniós országban a felértékelés irányába mutattak. Ennek az az oka, hogy a közepes kereseti kvintilisek csökkenéséért felelős munkahelyek rendszerint alacsonyabb helyet foglalnak el, ha az átlagos képzettségi szint vagy nem anyagi természetű minőségi jellemzők szerint osztályozzuk, mint amikor a bérek szerint osztályozzuk őket (többnyire férfiak által betöltött gyártó- és építőipari munkahelyek).
- A magasan fizetett munkahelyek sokkal ellenállóbbak voltak a válság során, és (noha elenyésző mértékben) még a nagy recesszió csúcspontjain is növekedtek. A recesszió első két évében a magasan fizetett munkahelyek bővülését főként a közsféra tudásintenzív szolgáltatásai (elsősorban az egészségügy és az oktatás) tartották fenn. 2011 és 2012 között a hangsúly áttolódott a magánsféra tudásintenzív szolgáltatásaira, amely ebben az időszakban 400 000 új munkahelyet teremtett Európában a bérskála felső ötödében.
- A recesszió megerősítette a nők felzárkózását a munkaerőpiacon mind a foglalkoztatási számok, mind a foglalkoztatási struktúra magasabb szintjeihez való hozzáférés tekintetében. Nőtt a nők foglalkoztatási részesedése, különösen a „közepesen fizetett” és „jó” (a felsőbb kvintilisekbe tartozó) munkahelyeken. Ez részben annak köszönhető, hogy a nők nagyobb súllyal képviseltetik magukat egyes növekedő ágazatokban, például az egészségügyben, és alulreprezentáltak olyan hanyatló ágazatokban, mint az építőipar. Tükrözi ugyanakkor a nők magasabb végzettségét is egy olyan időszakban, amikor a képzettség egyre fontosabb feltétele a jobb minőségű munkahelyekhez való hozzáférésnek.

További információ

Az Employment polarisation and job quality in the crisis: European Jobs Monitor 2013 (A munkaerő-piaci polarizáció és a munkahely minősége a válságban: Európai Munkakörfigyelő 2013) című jelentés szövege a <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1304.htm> weboldalon érhető el.

További információ: John Hurley kutatási menedzser, joh@eurofound.europa.eu